

ORAȘELE ROMÂNEȘTI DIN STÂNGA DUNĂRII SUB EFECTUL LEGI ADMINISTRATIVE DIN ANUL 1938. STUDIU DE CAZ: ORAȘUL TURNU SEVERIN¹

DIANA-MIHAELA PĂUNOIU

Lovitura de stat produsă în noaptea de 10 spre 11 februarie 1938 a consfințit instaurarea regimului personal al regelui Carol al II-lea, încheindu-se pentru o lungă perioadă de timp tradiția sistemului democratic pluripartidist, care dăinuia în România de peste șapte decenii.

În scopul conturării și instituționalizării noului regim au fost adoptate, în cursul anului 1938, o serie de măsuri și reforme, precum: instituirea stării de asediu pe întreg cuprinsul statului român la 10/11 februarie, adoptarea unei noi Constituții la 27 februarie, constituirea Consiliului de Coroană și dizolvarea partidelor politice la 30 martie, decretarea reformei administrative la 14 august, crearea breslelor de lucrători, funcționari particulari și meseriași la 12 octombrie și constituirea Frontului Renașterii Naționale, la 16 decembrie, unica organizație politică oficială în stat². Toate acestea, completate pe parcurs cu alte legi, trebuiau să dea consistență noului regim și, în același timp, aveau menirea de a schimba din temelii societatea românească.

Reorganizarea administrativă locală a fost una dintre primele probleme care au preocupat autoritățile de la București, fiind considerată „cea dintâi și cea mai importantă linie conducătoare a viitoarei înfățișări a Statului nostru”³.

Articolul 79 din Constituție stipula că „instituțiile administrative sunt statornicite prin legi”⁴, aceasta fiind singura mențiune din legea fundamentală, referitoare la instituțiile județene și comunale, urmând, așadar, ca o lege specială să reglementeze chestiunile legate de administrație.

¹ Acest studiu reprezintă parte din proiectul de cercetare intitulat *Evoluția politică și administrativă a orașelor românești din stânga Dunării (secolele XIX-XX)*, coordonat de cercet. șt. dr. I Cezar Avram, proiect de cercetare inclus în cadrul temei *Civilizație și cultură urbană în stânga Dunării de Jos*.

² *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită (1918-1940)*, coordonator: Ioan Scurtu, secretar, Petre Otu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 391-396, 400; Armand Călinescu, *Însemnări politice. 1916-1939*, Ediție îngrijită și prefață de dr. Al. Gh. Savu, București, Editura Humanitas, 1990, p. 369-370.

³ „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 187, 14 august 1938, p. 3832.

⁴ *Constituțiunea Regele Carol al II-lea. Promulgată prin Înalt Decret Regal nr. 1045 din 27 Februarie 1938. Publicată în „Monitorul Oficial” nr. 48 din 27 Februarie 1938*, Editată exclusiv de „Liga pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor” conform aprobării Ministerului de Interne, nr. 3255 din 1 martie 1938, p. 25.

La 14 iulie 1938, Consiliul de Miniștri a prezentat regelui un raport⁵ în care se aduceau argumente pentru înfăptuirea reformei administrative locale. Din acesta reiese faptul că autoritățile de la București s-au inspirat din legile de organizare administrativă a câtorva state, precum: Italia, Iugoslavia, Ungaria, Polonia și Grecia⁶, iar pentru principiile de organizare și dezvoltare a comunelor, în special a orașelor, au luat drept model legile referitoare la urbanism, din state precum: Australia, Franța, Anglia, Italia și Germania⁷.

Pe de altă parte, în același raport se considera că: „Viața locală, creată din realitate și tradiție, trebuie să se integreze în condițiunile noi de viață ale Statului, păstrând ceea ce este realitate organică, înlăturând tot ceea ce este creațiune artificială, tot ceea ce este vestigiu al unei organizări politice pe care noua ordine constituțională a înlăturat-o”⁸.

Principiile care au stat la baza reformei administrative din anul 1938 au fost următoarele: descentralizarea și desconcentrarea administrativă; încredințarea atribuțiilor administrative unor organe numite de puterea centrală și ajutate, pentru administrația descentralizată, de consilii alese, iar pentru administrația desconcentrată de consilii de funcționari; tehnicizarea administrației, bazată pe competență și ierarhie; preocuparea specială pentru edilitate și urbanism; organizarea serioasă a controlului și a tutelei administrative și vegherea de către justiția administrativă asupra respectării legalității⁹.

Un alt principiu care a stat la baza elaborării legii administrative a fost separarea politicii de administrație și „crearea unei științe și tehnici administrative, care să nu aibă nimic de-a face cu electoralul și să nu fie în funcție de el”. Acest principiu a dus la o altă „inovație”: crearea unor unități administrative mai mari decât județele – ținuturile – având „posibilități de viață și de realizare mai mari și mai complete, pentru ca să nu fie nevoie numai să vegeteze și să întrețină o clientelă politică, care nu putuse fi altfel satisfăcută”¹⁰ în vechiul regim.

Legea administrativă, înglobând aceste principii, a fost promulgată prin decret regal la 13 august 1938 și publicată în „Monitorul Oficial” la 14 august același an¹¹. Aceasta prevedea crearea unei noi unități administrativ-teritoriale, ținutul, menținându-se și vechile unități: comuna, plasa și județul. Cele 71 de

⁵ Raportul Consiliului de Miniștri nr. 15.037 din 14 iulie 1938 a fost semnat de Miron Cristea, patriarhul României și președintele Consiliului de Miniștri, Armand Călinescu, Ministru de Interne, Victor Iamandi, Ministru de Justiție, D. Constantinescu, Ministru de Finanțe ad interim.

⁶ „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 187, 14 august 1938, p. 3812-3819.

⁷ *Ibidem*, p. 3824-3825.

⁸ *Ibidem*, p. 3812.

⁹ *Ibidem*, p. 3820.

¹⁰ *Ibidem*, p. 3812.

¹¹ Ministerul de Interne, *Legea administrativă. Promulgată prin Înaltul decret regal Nr. 2.919 din 13 August 1938 și publicată în Monitorul Oficial Nr. 187 partea I din 14 August 1938*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, 1938, p. 3 (În continuare, se va cita: *Legea administrativă din 1938* ...).

județe ale României au fost grupate într-un număr de zece ținuturi, dintre care ținutul Olt a fost format din următoarele șase județe: Dolj, Gorj, Olt, Mehedinți, Romanați și Vâlcea. Reședința acestei unități teritorial-administrative a fost municipiul Craiova.

Ținutul avea personalitate juridică politico-teritorială. Fiecare ținut era condus de câte un rezident regal și un consiliu al ținutului, acesta din urmă având atribuții destul de reduse. Rezidentul regal era numit pentru o perioadă de 6 ani prin decret regal, pe baza jurnalului Consiliului de Miniștri și în urma propunerii Ministrului de Interne. El era un fel de împuternicit al regelui, cumulând atât calitatea de reprezentant al puterii centrale, cât și pe aceea de administrator al ținutului, respectiv organ de decizie și de execuție a intereselor locale ale ținutului. Purta titlul de „Excelență” și se bucura de largi împuterniciri, principalele sale sarcini fiind aplicarea întocmai a hotărârilor guvernamentale, asigurarea ordinii și liniștii publice în ținutul respectiv. Rezidentul regal era împuternicit să controleze și să îndrume întreaga activitate publică, administrativă, economică și socială din ținut¹².

Legea desființa unitățile administrative „artificiale”, considerându-se că „sunt capabile de a satisface interesele generale și locale, numai acele unități care prin natura și întinderea lor reprezintă o unitate morală, culturală, economică și financiară”¹³. Drept urmare, județul a fost desființat ca personalitate juridică, rămânând o circumscripție de control și de desconcentrare a administrației generale. Potrivit discursului oficial, județul era considerat o „instituțiune parazită” care își întreține serviciile pe seama statului, iar ca „gospodărie nu mai prezintă nici o utilitate”¹⁴.

Potrivit legii, comuna avea, la fel ca și ținutul, personalitate juridică, fiind cea de-a doua unitate teritorial-administrativă prin care se exercita administrația locală. Comuna era considerată a fi „nucleul natural de societate omenească”¹⁵. Comunele puteau fi de două feluri: rurale și urbane. La rândul lor, comunele urbane erau împărțite în trei categorii: orașe reședințe de județ, orașe nereședințe de județ și municipii. În privința comunelor urbane, principalele modificări introduse prin legea administrativă din anul 1938 se referă la modul de recrutare a organelor de conducere și la activitatea acestora din domeniul urbanistic.

Orașele continuau să fie conduse de primari, ajutoari de primari și consilii comunale, dar atribuțiile celor din urmă erau diminuate în favoarea celor dintâi. Elementul principal în administrația orașului devenea primarul. Dacă legea administrativă din 27 martie 1936 stipula că primarul era ales de către consiliul

¹² *Ibidem*, p. 15-22.

¹³ I. C. Filitti, I. C. Vântu, *Administrația locală în România*, în *Enciclopedia României*, vol. I, Ediția I, București, Imprimeria Națională, 1938, p. 310.

¹⁴ Armand Călinescu, *Noul regim: cuvântări 1938-1939*, Ediția a II-a, București, Editura Do MinoR, 2003, p. 16.

¹⁵ I. C. Filitti, I. C. Vântu, *Administrația locală în România*, în *op. cit.*, p. 110b.

comunal dintre consilierii aleși¹⁶, legea din 1938 a înlocuit principiul eligibilității primarilor prin acela al numirii lor pe o perioadă de șase ani, putând rămâne în funcție pentru un nou mandat. Numirea era făcută de prefectul județului pentru orașele nereședințe de județ, de rezidentul regal pentru orașele reședințe de județ și prin decret regal, la propunerea ministrului de interne, pentru localitățile balneoclimatice și pentru municipii. Primarii din municipii, orașe reședințe de județ și localități balneoclimatice trebuiau să aibă un titlu academic sau să fie ofițeri cu gradul de cel puțin locotenent-colonel. Vârsta minimă pe care trebuia să o aibă primarul era de 30 de ani¹⁷.

Primarul putea delega parte din atribuțiile sale ajutorului de primar, care făcea parte din consiliu și era numit în aceleași condiții ca și primarii. În orașele reședință și în cele nereședință de județ era numit câte un ajutor de primar, iar în municipii câte doi ajutoari de primar¹⁸.

Șef al administrației comunale și președinte al consiliului comunal, primarul a preluat cea mai mare parte din atribuțiile deținute în trecut de către consiliile comunale, acestea putând să-și exercite dreptul de vot deliberativ numai în anumite situații excepționale prevăzute de lege, în rest limitându-se la votul consultativ¹⁹.

Consiliile comunale urbane continuau să fie formate din membrii aleși și membrii de drept, dar numărul celor aleși a fost redus simțitor. Astfel, dacă legea administrativă din anul 1936 prevedea 18 consilieri aleși pentru orașele nereședință de județ, 28 pentru orașele de reședință și 36 pentru municipii²⁰, cea decretată în anul 1938 stipula un număr de 5 consilieri aleși pentru orașele nereședință de județ, 7 pentru orașele de reședință și 12 pentru municipii. Durata mandatului membrilor aleși ai consiliului era de 6 ani²¹.

Noua lege a adus modificări și în privința alegerilor administrative. Acestea erau următoarele: fiecare alegător, indiferent de sex, trebuia să aibă vârsta minimă de 30 de ani; să se ocupe cu îndeletniciri care să se încadreze în una dintre cele trei categorii profesionale recunoscute: agricultura și munca manuală, comerțul și industria și ocupațiuni intelectuale; referitor la femeile căsătorite, se preciza faptul că acestea erau scutite de obligația de a fi contribuit cel puțin un an la sarcinile comunei, dacă soții lor au plătit impozitele comunale în acea perioadă²². Celelalte criterii, necesare obținerii calității de alegător

¹⁶ *Codul General al României (Codurile, Legile și Regulamentele în vigoare) 1856-1937 – întocmit după textele oficiale*, fondator: C. Hamangiu, continuatori: G. Alexianu și C. St. Stoicescu, vol. XXIV, *Coduri, legi și regulamente cuprinzând prima parte din legislațiunea anului 1936*, partea I, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, 1937, p. 349 (În continuare, se va cita: *Codul General al României*, vol. XXIV, 1936, partea I, ...).

¹⁷ *Legea administrativă din 1938* ..., p. 5.

¹⁸ *Ibidem*, p. 8.

¹⁹ *Ibidem*, p. 7, 10-11.

²⁰ *Codul General al României*, vol. XXIV, 1936, p. I, ..., p. 350.

²¹ *Legea administrativă din 1938* ..., p. 9-10.

²² *Ibidem*, p. 31.

pentru alegerile administrative (cetățeni români care să nu fie în nici unul dintre cazurile de incapacitate sau nedemnitare prevăzute de legea electorală), se regăsesc și în legea din anul 1936.

Toate comunele urbane (municipiile, orașe reședință și nereședință de județ) aveau, potrivit legii din anul 1938, următoarele servicii obligatorii: un serviciu administrativ, un serviciu de contabilitate și de casierie, un serviciu de stare civilă, un serviciu tehnic și de edilitate, un birou de mobilizare și de organizare a națiunii și teritoriului pentru război, un serviciu de salubritate, un serviciu sanitar și un serviciu de pompieri. În caz de necesitate, legea prevedea și posibilitatea înființării, prin regulamente, a unui serviciu de contencios, precum și alte servicii²³.

Primarul, ajutorul de primar și membrii consiliului comunal, ca de altfel și celelalte organe de conducere din administrația locală, înainte de începerea efectivă a mandatului, erau obligați să depună următorul jurământ: „În numele lui Dumnezeu Atotputernicul, / Jur credință Majestății Sale Regelui Carol al II-lea; / Jur să respect Constituția și legile țării; jur să apăr interesele țării și ale comunei, să îndeplinesc cu onoare și conștiință funcțiunea ce-mi este încredințată și să păstrez secretele serviciului. / Așa să-mi ajute Dumnezeu”. Acest jurământ se depunea în prezența organelor de control și a unui preot²⁴.

Legea administrativă din 1938 cuprinde o serie de dispoziții privitoare la organizarea și studierea modului de dezvoltare și extindere a orașelor, precum și la reglementarea raporturilor dintre puterea publică a administrației locale și dreptul de proprietate al particularilor, „în scopul de a crea proprietății un regim politic, menit să o apere și să înlăture arbitrarul administrației”²⁵.

Comparativ cu legea din 1936, care cuprindea prevederi obligative doar pentru întocmirea planurilor de situație și sistematizare²⁶, cea din anul 1938 conține și prevederi pentru înființarea unor organe speciale, menite să dea directive și să supravegheze modul de întocmire a planurilor de sistematizare, precum și executarea acestora. Astfel, se stipula înființarea, pe lângă Ministerul de Interne, a unei Comisii superioare a planurilor de sistematizare, înfrumusețare și dezvoltare a orașelor, precum și înființarea, pe lângă fiecare județ, a câte unei Comisii a planurilor de sistematizare, înfrumusețare și dezvoltare a comunelor. Această din urmă comisie era formată din: primarul municipiului (reședința ținutului respectiv), doi arhitecți urbaniști, doi ingineri urbaniști și un delegat al Ministerului Aerului și Marinei. Aceștia erau numiți prin decret regal, la propunerea ministrului de interne, pe baza avizului favorabil al Comisiei superioare, pentru o perioadă de cinci ani, cu posibilitate de prelungire²⁷. Comisiile înființate pe lângă ținuturi erau cele care, în baza atribuțiilor conferite

²³ *Ibidem*, p. 34.

²⁴ *Ibidem*, p. 6, 8, 10.

²⁵ I. C. Filitti, I. C. Vântu, *Administrația locală în România*, în *op. cit.*, p. 110b.

²⁶ Cf. *Codul General al României*, vol. XXIV, 1936, p. I, ..., p. 375-376.

²⁷ *Legea administrativă din 1938* ..., p. 41.

prin lege, dădeau aviz rezidentului regal asupra tuturor chestiunilor de urbanism²⁸.

*

Turnu Severin și-a pierdut calitatea de municipiu, rămânând doar oraș reședință a județului Mehedinți²⁹, legea administrativă din 14 august 1938 stipulând că „sunt municipii reședințele ținuturilor și orașele care au o populație de peste 50.000 de locuitori, stabilită prin recensământ oficial și declarată astfel prin lege”³⁰.

Un aspect esențial pentru succesul aplicării reformei administrative din anul 1938 a fost cel al numirii primarilor și ajutorilor de primari. Cum primarul a devenit un personaj principal în administrația orașelor, autoritățile au acordat o mare atenție numirii acestora, fiind favorizați magistrații și militarii de carieră.

Înainte de a proceda la descrierea efectivă a procedurii de numire a primarilor și ajutorilor de primari în orașele reședință de județ, se impun câteva precizări.

Modelul militar este cel pe care regele Carol al II-lea a urmărit să-l impună în politică, în administrație și în societate. Instituția armatei a dobândit un rol cheie în timpul regimului personal al regelui Carol al II-lea, acesta găsind „în armată și în șefii săi auxiliari zeloși și eficienți, care nu se încurcă cu ezitări și calcule de oameni politici obișnuiți cu lupte de influență”³¹.

Potrivit discursului oficial din epocă s-a vrut „înălțarea administrației noastre la rangul de magistratură”. Cum se putea atinge acest țel? În viziunea protagoniștilor regimului carlist, acest lucru se putea obține prin „revalorizarea funcției administrative”. Nu era suficientă doar adoptarea unei legi, ci și oamenii cei mai „potrivii” pentru a o transpune în realitate, oameni care să întrunească trei criterii esențiale, „prestigiul, onestitatea și munca”, considerate a fi „semnele noului regim”. Având în vedere aceste considerente, Armand Călinescu, ministrul de interne, în timpul unei conferințe ținută la radio în ziua de 8 mai 1938, justifica numirea ofițerilor superiori în fruntea județelor și a magistraților (președinții de tribunale, care după 14 august 1938 au fost înlocuiți tot cu militari de carieră) în fruntea orașelor ca fiind necesară, deoarece „oameni degajați de clientele ... nu se găseau decât în rândurile celor două mari instituțiuni ale țării: armata și magistratura. Era singurul criteriu obiectiv care se

²⁸ *Ibidem*, p. 43.

²⁹ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Reziđența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 123/1938, f. 94.

Orașul Turnu Severin avea să redevină municipiu în anul 1972, când a primit și numele antic Drobeta, Drobeta-Turnu Severin păstrându-se și astăzi.

³⁰ *Legea administrativă din 1938 ...*, p. 4.

³¹ Christophe Midan, *Carol al II-lea și teroarea istoriei: 1930-1940*, Versiune în limba română Daniela Codruța Midan, București, Editura Militară, 2008, p. 5.

putea adopta. Așadar, într-un moment de carență, instituțiunile surori au dat sprijinul lor pentru refacerea morală a administrației!”³².

În realitate, însă, eliminarea principiilor democratice, precum cel al eligibilității primarilor și înlocuirea acestuia cu cel al numirii lor, a creat posibilitatea ca orașele să fie conduse de către elemente convenabile și supuse regimului carlist, elemente care puteau fi înlocuite ușor în cazul în care nu mai puteau fi controlate.

Potrivit legii, numirea primarilor în orașele reședință de județ se făcea de către rezidentul regal al ținutului respectiv. În practică, însă, procedura presupunea parcurgerea a câtorva etape, menite să ofere o „garanție” că potențialul primar se încadrează „spiritului noului regim”. O primă etapă presupunea înaintarea de către potențialul primar a unei cereri însoțită de documentele care demonstau că îndeplinește cerințele prevăzute în legea administrativă. Rezidentul regal proceda la verificarea „dosarului” solicitantului, etapă care implica și strângerea a cât mai multor informații despre acesta. Dacă informațiile obținute erau convenabile, rezidentul regal înainta Ministerului de Interne propunerea pentru numirea respectivului în funcția de primar. În acest stadiu se proceda la o nouă verificare a „dosarului” de către autoritățile ministeriale, după care se trimitea avizul favorabil – „asentimentul” – sau nefavorabil. Dacă avizul era favorabil, rezidentul regal proceda la întocmirea deciziei de numire a primarului, la înștiințarea acestuia asupra rezultatului, viitorul primar fiind invitat să depună jurământul față de regele Carol al II-lea și față de țară, investirea în funcție făcându-se într-un cadru solemn. Procedura era aceeași și pentru numirea ajutorilor de primari.

Revenind la orașul Turnu Severin, până la decretarea reformei administrative și numirea noilor primari în baza acesteia, conducerea orașului i-a fost încredințată lui Emil Petrescu, jude instructor la Tribunalul Mehedinți. Delegația dată acestui primar a încetat la 11 decembrie 1938, prin decizia Ministerului de Interne din 5 ianuarie 1939³³.

Funcția de primar al orașului Turnu Severin a fost vizată încă din primăvara anului 1938, deci înainte să fi fost decretată reforma, de avocatul Virgil N. Netta – fost magistrat, fost ajutor de primar și primar al municipiului Turnu Severin (1 iulie 1930 – 26 mai 1931, 7 – 27 iunie 1932, 7 aprilie – 20 noiembrie 1933), președintele Comisiei interimare (28 iunie 1932 – 6 aprilie 1933), fost secretar general la Ministerul de Justiție. Acesta, mergând în audiență la ministrul de interne, s-a oferit să colaboreze pentru aplicarea legii administrative, ministrul lăsând aprecierea acestei colaborări pentru atunci când chestiunea va fi de actualitate. La 17 august 1938, Virgil Netta a trimis ministrului de interne un memoriu în care își expunea pe scurt activitatea (vezi

³² Armand Călinescu, *op. cit.*, p. 8.

³³ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 89/1938, f. 10.

Anexa 1) și solicita să i se dea „prilejul să pot desfășura pe mai departe, sub conducerea Domniei Voastre activitatea mea gospodărească”³⁴.

Inițiativa lui Virgil Netta, prin care ieșea din tiparul procedurii de numire a primarilor, nu l-a avantajat în acel moment. Verificarea „dosarului” său de către Ministerul de Interne a avut, în principiu, rezultate pozitive, dar a existat un denunț anonim prin care se cerea ca Virgil Netta să nu fie numit primar al orașului Turnu Severin³⁵. Deși rezidentul regal, în răspunsul dat la adresa pe care Ministerul de Interne i-o înaintase la 17 octombrie 1938, preciza că nu a ținut cont de denunțul anonim, totuși, informațiile adunate despre Virgil Netta și Emil Foltzer (tot potențial primar la acea dată) l-au determinat să-l propună pe cel din urmă pentru funcția de primar³⁶. De vreme ce exista un denunț la adresa lui Virgil Netta, chiar și anonim, este foarte posibil ca această propunere a rezidentului regal să fi fost influențată de o eventuală reacție negativă a opiniei publice. Cu atât mai mult pare plauzibilă aserțiunea de mai sus, cu cât în perioada regimului personal al regelui Carol al II-lea s-a acordat o mare atenție stării de spirit a populației.

Cel de-al doilea „candidat” la primăria orașului Turnu Severin a fost Emil Foltzer, colonel în rezerva cavaleriei. Acesta a înaintat, la 5 octombrie 1938, rezidentului regal al Ținutului Olt, Romulus Scărișoreanu (general de divizie în retragere, fost inspector general de armată), o cerere prin care solicita acordarea demnității de primar, aducând drept argumente realizările din timpul mandatelor sale de președinte al Comisiei interimare a orașului Turnu Severin (1921-1922) și a celui de primar (1925-1926)³⁷ – vezi Anexa 2.

La 17 octombrie 1938, rezidentul regal dădea aviz favorabil pentru numirea colonelului Emil Foltzer în funcția de primar al orașului Turnu Severin, făcând următoarea recomandare: „Colonelul Emil Foltzer, cunoscut mie de pe timpul serviciului activ în armată, îl consider ca un *prea bun element și folositor* (subl. n.) demnității de Primar, într-o comună urbană reședință de județ. Este de asemenea, corect moral și material, neinfluențabil, priceput, activ și cu multă putere de muncă. Se propune pentru a fi numit primar al orașului Turnu Severin”³⁸.

La aceeași dată, era dat și avizul pentru numirea lui Pantelie (Pandele) Pleniceanu în funcția de ajutor de primar, funcție care-i fusese propusă de către colonelul Emil Foltzer. La 15 octombrie acesta înaintase cererea prin care solicita acordarea demnității în discuție (vezi Anexa 2). Recomandarea rezidentului regal a fost următoarea: „Prin bunele informațiuni ce am aflat cu privire la Doctorul Pleniceanu Pantelie mi’am format convingerea că v’a

³⁴ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Reziendența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 87/1938, f. 33.

³⁵ *Ibidem*, f. 31-32, 34-35.

³⁶ *Ibidem*, f. 37.

³⁷ *Ibidem*, f. 10.

³⁸ *Ibidem*.

îndeplini în bune condițiuni funcțiunea de ajutor de primar în orașul Turnul Severin, demnitate la care l propun”³⁹.

După verificarea „dosarelor” colonelului Emil Foltzer și al medicului maior Pantelie Pleniceanu, la 9 decembrie 1938, ministrul de interne trimitea o telegramă rezidentului regal al Ținutului Olt, prin care îl înștiința că au fost aprobate propunerile făcute de cel din urmă pentru funcțiile de primar și ajutor de primar la orașul Turnu Severin⁴⁰.

Având avizul favorabil din partea Ministerului de Interne, rezidentul regal a dat decizia de numire în funcțiile respective la data de 10 decembrie 1938. Potrivit acesteia, Emil Foltzer și Pantelie Pleniceanu erau numiți, pentru o perioadă de 6 ani, primar și, respectiv, ajutor de primar ai orașului Turnu Severin. Decizia rezidențială își producea efectele începând cu ziua de 11 decembrie 1939, după ce numiții depuneau jurământul cerut de lege⁴¹. Instalarea celor doi, conform raportului prefectului de Mehedinți, colonel Cleanoveanu, „s-a făcut cu fastul cuvenit și în prezența funcționarilor și a Șefilor de autorități și instituțiuni” la 14 decembrie⁴².

La scurt timp după investirea în funcția de primar, Emil Foltzer și-a dat demisia, primind la 4 martie 1939 o adresă prin care rezidentul regal îl înștiința că a luat act de demisia sa din funcția de primar și îi mulțumnea „pentru buna administrație făcută orașului nostru și pentru conștiințiozitatea ce ați avut în îndeplinirea serviciului”⁴³.

În aceeași zi a fost dată decizia rezidențială prin care Virgil N. Netta a fost numit primar al orașului Turnu Severin pentru o perioadă de șase ani, decizie care își producea efectele începând cu ziua de 5 martie 1939. Dacă în decizia referitoare la numirea colonelului Foltzer se preciza ca aceasta era dată și ca urmare a asentimentului Ministerului de Interne, în decizia de numire ca primar a lui Virgil N. Netta se preciza că s-a avut în vedere și „recomandația făcută de Ministerul de Interne prin ordinele cu No. 33454 și 34273/938 precum și referințele ce s-au dat cu privire la felul cum a gospodărit orașul T-Severin, când a mai funcționat în aceea demnitate”⁴⁴.

La ceremonia de investire a lui Virgil N. Netta în funcția de primar al orașului Turnu Severin, rezidentul regal al Ținutului Olt nu a participat, acesta delegându-l pe prefectul județului Mehedinți, colonelul Cleanoveanu, să-l reprezinte la eveniment în ziua de 5 martie 1939⁴⁵.

³⁹ *Ibidem*, f. 9.

⁴⁰ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 89/1938, f. 1.

⁴¹ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 87/1938, f. 3-4v., 6.

⁴² *Ibidem*, f. 22.

⁴³ *Ibidem*, f. 25.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 3, 29.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 28.

Solemnitatea depunerii jurământului și instalării noului primar s-a desfășurat sub președinția prefectului și în prezența unui public numeros: „general comandant al Diviziei 19 Infanterie din localitate, a șefilor tuturor autorităților și instituțiilor publice locale, precum și a unui număr mare de cetățeni ai acestui oraș care a depășit puterea de adăpostire a sălii de Consiliu, camerele vecine și a coridoarelor”. Momentele ceremoniei au fost următoarele: citirea de către prefect a deciziei rezidențiale prin care Virgil N. Netta era numit primar al orașului Turnu Severin pentru o perioadă de 6 ani; oficierea serviciului religios de către părintele Prligras; depunerea jurământului de către noul primar, urmate de patru discursuri (al prefectului, al noului primar, al fostului primar și al secretarului primăriei, Nicolae Siminonescu) toate patru fiind dominate de ideea „operei de redresare, reînnoire și refacere a Țării”. Virgil Netta, la sfârșitul discursului său, a făcut cunoscut, în ovațiile publicului, conținutul telegramelor pe care urma să le trimită regelui Carol al II-lea, ministrului Armand Călinescu și noului rezident regal al Ținutului Olt, Dinu Șimian. Prin intermediul acestora, noul primar împreună cu celelalte autorități și cu locuitorii orașului Turnu Severin mulțumeau celor trei și îi asigurau pe aceștia de întregul lor devotament⁴⁶.

*

Unul dintre efectele legii administrative din anul 1938 asupra orașelor românești din stânga Dunării se referă la urbanism și edilitate. Urbanismul era definit ca „ansamblul măsurilor privitoare la asigurarea dezvoltării raționale a vieții colective, înțelegând prin aceasta adaptarea continuă a configurației, structurii și organizării comunei la nevoile mereu crescânde ale populației ce ea adăpostește”⁴⁷. Sistematizarea și dezvoltarea vieții urbane erau considerate ca implicând atât operațiuni de ordin tehnic, cât, mai ales, programe cu caracter administrativ și financiar.

Sub acest aspect, în timpul mandatelor celor doi primari, Emil Foltzer și Virgil Netta, au existat o serie de preocupări și de realizări, elocventă în acest sens fiind darea de seamă din 21 iulie 1939, întocmită de primăria orașului Turnu Severin.

În anul 1938/1939, au fost realizate următoarele lucrări: repararea localurilor celor 7 școli primare existente în oraș, continuarea lucrărilor la hotelul turistic (a cărui construire începuse înainte de anul 1938), pictarea bisericii Grecescu, mărirea localului Liceului Traian și a localului Spitalului Militar, terminarea construcției spitalului Grecescu, construirea unei biserici în piața Peleş⁴⁸.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 42-44.

⁴⁷ „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 187, 14 august 1938, p. 3824.

⁴⁸ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, Serviciul Administrativ, dosar 59/1939, f. 6.

Pentru promovarea cultului eroilor s-au construit, până la data de 9 octombrie 1938, cripta și monumentul eroilor în Parcul „Rozelor” și troița eroilor din piatră, amplasată în fața cimitirului ortodox, iar până la data de 21 iulie 1939 a fost ridicată troița celor „13 Martiri ai Neamului”, împușcați în fața Uzinei electrice din oraș. O realizare importantă a fost ridicarea unui nou local de teatru, Palatul Cultural „Teatrul orașului Turnu Severin”, deși sala mare de spectacole nu era dată, încă, în funcțiune⁴⁹.

În același an, au fost realizate următoarele construcții și reparații la imobilele aflate în proprietatea orașului: pietruirea drumului de la uzină, împrejmuirea cimitirului ortodox, amenajarea și plantarea parcului „Thermelor Romane”, cantonul de la Bariera Craiovei, refacerea pavajului pe străzile „Cezar” și „Strehăianu”, repararea imobilului Boboiceanu, reparații asupra străzilor din vechiul oraș, construirea unei sere în Grădina „General Dragalina”, transformarea pieței „Știrbei” într-un squar, pietruirea străzilor „Mărăști”, „Veterani” și „Alion”. Lucrările de pietruire a celor trei străzi s-au continuat și în anul 1939/1940, când au fost realizate și împrejmuirea cimitirului de animale, punerea gardului la cimitirul ortodox, continuarea amenajării pieței „Știrbei” în parc, a pietruirii bulevardului „Carol”, asfaltarea străzii „Căpitan Coravu”, pietruirea străzii care duce la aeroport⁵⁰.

Până la data de 21 iulie 1939, Serviciul tehnic comunal, care era format dintr-un inginer, un sub-șef de birou și un necalificat, se documentase. Având drept bază informațiile strânse, s-a început întocmirea proiectului privind planul general de sistematizarea orașului. Acest serviciu, însă, nu dispunea de suficiente mijloace materiale, având nevoie și de personal calificat, respectiv de: un desenator, un constructor tehnic, două persoane pentru poliția construcțiilor și supravegherea lucrărilor⁵¹.

Orașul avea doar 26 de km de canal din cei 76 de km cât era necesar pentru toată localitatea, beneficiind de canalizare 300 de clădiri din cele 4.327 de clădiri existente. În anul 1938, s-a realizat canalizarea a 700 de metri de stradă⁵².

În ceea ce privește salubritatea publică, se considera că „a fost atins maximum dorit”, deoarece majoritatea străzilor erau măturate zilnic, iar gunoiul menajer era ridicat tot aproape zilnic. De asemenea, a fost realizat cazierul sanitar al fiecărei locuințe din oraș de către Comisia de salubritate a Primăriei. Oamenilor, ale căror locuințe au fost găsite în stare de igienă precară, le-au fost distribuite gratuit var, săpun și petrol⁵³.

O importanță deosebită s-a acordat alimentării cu apă a orașului. Acesta avea o instalație compusă din 4 pompe repartizate două câte două la puțul de captare și la centrala de refulare a apei ozonate, cu o putere totală de 320 hp.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 6-7.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 8.

⁵¹ *Ibidem*, f. 9.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, f. 10.

(„horse power” = cai putere) și un debit de 320 m³ pe oră. Rețeaua de distribuție avea o lungime de 56 de km, străbătând toate străzile orașului vechi și parțial cele ale noului cartier. În vederea asigurării calității apei potabile, la data întocmirii dării de seamă în discuție, se aflau în curs de executare lucrările de refacere a filtrului nr. 1. De asemenea, la aceeași dată, erau incluse în cadrul programului de 5 ani, 1938-1943, următoarele: procurarea unei pompe de 150 hp. cu un debit de 468 m³ pe oră, extinderea rețelei de apă cu 2 ½ km, în special în cartierul nou și prelungirea cu încă 4 km a rețelei de canal existente⁵⁴.

În privința iluminatului orașului au existat preocupări de modernizare și de schimbarea rețelei electrice. Au fost cumpărate trei grupuri de mașini, compuse din motoare Diesel de 450 de cai putere, cuplate cu generatoare de curent alternativ trifazic cu 6.300 de volți. De asemenea, pentru alimentarea instalațiilor cu apă s-a procurat un convertizor static, care transformă curentul trifazic alternativ în curent continuu. Întreaga rețea de distribuție a fost transformată potrivit noului sistem de curent⁵⁵.

În ceea ce privește efectul pe care legea administrativă l-a avut asupra opiniei publice, în darea de seamă menționată mai sus, se preciza că legea și-a găsit tot mai mult aplicabilitate „practică și reală, ... Numirea Primarului și încadrările legale pentru asigurarea cinstei în administrație, a răspunderilor impuse organelor administrative, a dat o satisfacție deplină opiniei publice.

Numărul redus al consilierilor, simplificarea alegerii, numărul redus al ajutorilor de Primari, stabilitatea în administrație sunt imperative care au dat legii, care au dat satisfacție speranței puse de cetățeni, într-o administrație în afară de orice altă influență, decât buna și cinstita administrație comunală⁵⁶.

Autoritățile orașului Turnu Severin nu au întâmpinat dificultăți în aplicarea noilor legi și regulamente, deoarece populația nu a manifestat nemulțumiri față de acestea, în general, primind „cu bună voință orice ordonanță, orice regulament ce aduce o îmbunătățire în viața administrativă⁵⁷”. Se aprecia că spiritul de criticism al populației, caracteristica principală în timpul regimului democratic pluripartidist, era „pe cale să dispară cu desăvârșire” datorită „noui vieți și noi educațiuni, ce se dă opiniei publice, de exemplele de muncă și organizare”, autoritățile și funcționarii din domeniul administrației făcând „dovada unei munci de fiecare clipă, muncă cinstită, ordonată, controlată, plină de răspundere și îngrădită de sancțiuni⁵⁸”.

Modul de recrutare a organelor de conducere a orașelor, neavând la bază principii democratice, a creat posibilitatea accesului la funcțiile administrative unor oameni supuși regimului carlist, care puteau fi înlocuiți cu ușurință în cazul în care deveneau incontrollable. Dar, în afară de acest aspect, reforma

⁵⁴ *Ibidem*, f. 14.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 14-15.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 2.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 3, 17.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 3.

administrativă din anul 1938 a avut și rezultate pozitive, în timpul mandatelor primarilor numiți conform legii înregistrându-se o serie de realizări de ordin urbanistic și edilitar în concordanță cu nevoile orașului.

Anexa 1: Fragment din memoriul lui Virgil N. Netta din 17 august 1938 adresat ministrului de interne.

„Domnule Ministru

... Virgil Netta avocat, fost magistrat, fost ajutor de primar și apoi primar timp de patru ani al municipiului T-Severin, fost secretar general al Ministerului de Justiție.

Cunoscut și decorat cu propria mână de către Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, cu ordinul Steaua României în gradul de Comandor la 25 octombrie 1933 cu prilejul centenarului orașului T-Severin și ca răsplată pentru buna gospodărire a orașului timp de patru ani.

Făcut campaniile 1913, 1916-1919. Rănit pe front. Decorat de război. Căpitan în rezervă din 1 Noembrie 1917. Fost comandant al Cohortei de Cercetași Apolodor din Damasc din jud. Mehedinți în anii 1910-1916.

De mai mulți ani membru în Consiliul de Disciplină al Baroului de avocați din jud. Mehedinți.

Din rapoartele inspectorilor administrativi se constată în gospodărirea orașului sub primariatul Virgil Netta că:

Primăria nu a fost grevată cu nici un împrumut. Că la plecarea de la primărie am lăsat bani numerar în casă 2.500.000 lei și totuși s’au realizat cele mai mari și mai utile lucrări de la război din bugetul obișnuit al orașului: repavarea stradalor, asfaltarea bulevardului Carol și străzilor din centrul orașului, canalizări importante, un puț de apă potabilă a orașului, sistematizarea și nivelmentul noilor cartiere, procurarea de pompe autocisterne și de vidanaj, refacerea școalelor primare și terminarea școalei No. 4 de băieți, monumentul eroilor, o podoabă a orașului, plantații, un cămin de ucenici, cantine școlare și populare pe timp de iarnă, dispensar pentru boale venerice, lucrări de salubritate etc.

Supunând cunoștiinței Domniei Voastre cele de mai sus și nădăjduind că-mi veți da prilejul să pot desfășura mai departe, sub conducerea Domniei Voastre activitatea mea gospodărească, Vă rog să primiți Domnule Ministru asigurarea înaltei stime ce vă păstrez.

/ss/ Virgil Netta

17 august 1938”

Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a
Ținutului Olt,
Serviciul Administrativ, dosar 87/1938, f. 33.

Anexa 2: Cererea colonelului Emil Foltzer, din 5 octombrie 1938, prin care solicită numirea în funcția de primar al orașului Turnu Severin.

„Domnule Rezident Regal

Subsemnatul Colonel Emil Foltzer din rezerva cavaleriei, cetățean și proprietar în orașul T.[urnu] Severin, vă rog respectuos, să binevoiți a mi încredința demnitatea de primar al acestui oraș.

Am fost în capul gospodăriei acestui oraș în două rânduri. Prima oară (1921-22) ca președinte al comisiei interimare, numit de guvernul Averescu, iar a doua oară (1925-26), ca primar ales de către consiliul comunal format din partidul liberal ca minoritate, subsemnatul eram membru de drept, ca delegat al Camerei de Agricultură al cărui vicepreședinte eram pe aceea vreme.

Cererea mea se bazează o bazez pe următoarele considerente:

1) În anul 1921-22, când am luat conducerea gospodăriei orașului, am găsit totul în ruină, ca rezultat al ocupației trupelor germane. Uzina hidroelectrică cu cele 4 motoare nu mai putea face față nevoilor orașului, ne așteptam din zi în zi, să rămânem fără apă și lumină.

După multe alergături, rugăminți și stăruințe am obținut de la Ministerul de Interne cu concursul deputatului Tilică Ioanid cu ajutorul de Lei 1000000, cu care am cumpărat un motor de 375 cai putere.

Și dacă orașul are astăzi apă și lumină se datorește acestui motor.

2) Hrănirea populației a fost a doua mare chestiune mare, care m'a preocupat și care mi-a dat mult de lucru, pâinea, zahărul, petrolul lampat se distribuia cu bonuri. Zahărul, cartofii erau procurate de primărie care le aducea pe cont propriu de la fabrică și marii producători.

A trebuit să duc o luptă continuă cu acaparatori(i) și speculanți(i) cari jecmăneau fără milă populația săracă. Măcelarii în urma unor măsuri de igienă, s'au pus în grevă și n'au mai tăiat vite. Am înjghebat cu concursul armatei o măcelărie a comunei și am furnizat cetățenilor carnea necesară. După zece zile măcelarii au cedat și m'au rugat să-i iert, bine înțeles după ce s'au conformat ordonanței comunale.

3) Am dat concurs și întregul meu concurs, pentru înființarea stadionului sportiv, care astăzi este o podoabă, a orașului nostru.

4) Am înființat târgul de săptămânal, în partea de Nord a orașului, pe care l'am împrejmuit cu stâlpi de beton și lăzi de fier.

5) Am destinat terenul pentru împroprietărirea demobilizaților, cu loc de case, am început chiar să distribuie. Subsemnatul deși aveam dreptul la un asemenea loc, n'am luat, de-oarece ziceam că ori care loc ași fi căpătat, cetățenii tot vor găsi ce critica.

6) Am redresat finanțele comunale, am luat severe măsuri pentru încasarea dărilor datorate de cetățeni pentru prestare de serviciu, ca apă, lumină, gunoi.

Primul pe care l-am debransat de pe rețeaua electrică a fost ajutorul meu, care deși a fost avertizat nu s'a supus sancțiuni(i) comunale.

6) În perioada 1925-26, am luat măsuri pentru curățirea și pavarea stradelor. Tot prin alergături și rugăminți am obținut de la Ministrul de Interne un ajutor de 6.000.000 lei, cu care s'a procurat piatra cubică cu care s'a pavat artera principală Calea Traian.

7) Am reparat biserica catedrală, am reînființat corul religios, subvenționându(-)l.

8) Am zidit o școală primară pentru băieți din cartierul de E al orașului (cartier al săracilor). Prin felul acesta am venit în ajutorul copiilor, scutindu-i de a face drumuri lungi până la centru unde se găsesc grămădite celelalte școli.

9) Am împrejmuțit cimitirul, ale cărui garduri putreziseră și zilnic cădeau.

10) Am înființat și pus la punct serviciul de salubritate, înființând căruțe și cumpărând caii necesari.

11) Am introdus la primărie ordine și disciplină de care se simțea nevoie.

Cam acestea sun operile mele gospodărești în scurta mea trecere pe la primăria orașului.

Am fost primul la serviciu și ultimul, aproape zilnic la ora 5 dimineața eram prezent la câte o barieră unde asistam și controlam carele și căruțele care intrau în oraș.

Domnule Rezident Regal, mă cunoașteți personal, știți prea bine că în armată mă bucuram de o bună reputație, am muncit cu drag, ori unde am fost pus să lucrez.

Și astăzi am în mine o energie destul de mare și mă bucur de o sănătate iarăși de o bună reputație.

Nu obișnuiesc să'mi pierd timpul la cafenele sau prin alte localuri, nu joc cărți, nu frecventez nici un fel de club. Aceste toate cred că sunt garanții suficiente ca să aveți toată încrederea în persoana mea.

Îmi dau perfect de bine seamă de marea răspundere care va apăsa pe umerii mei, în cazul în care veți judeca că merit să fiu acoperit cu această cinstire de primar. Dar convins că fiecare din noi trebuie să ne sacrificăm pentru altarul patriei, vă făgăduiesc solemn că voi depune tot sufletul meu și toată puterea mea de muncă, pentru a fi demn de încrederea excelenței voastre. În oștire am avut deviza: Munca, cinstea și legalitatea, cari și de aici înainte vor fi crezul meu.

Primiți vă rog Domnule Rezydent Regal asigurarea profundului meu devotament.

/ss/ Colonel Foltzer”

Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Reziđența Regală a
Ținutului Olt,
Serviciul Administrativ, dosar 87/1938, f.10-11v.

Anexa nr. 3: Cererea medicului maior P. Pleniceanu prin care solicită numirea în funcția de ajutor de primar al orașului Turnu Severin.

„Excelență,

În urma convorbirii avute cu Dl Colonel Foltzer prin care mi-a propus acceptarea funcțiunei de ajutor de primar al orașului T. Severin, subsemnatul respectuos declar că accept propunerea D^{sale} și solicit Excelenței Voastre această funcțiune.

Sunt în prezent medic maior de rezervă prin demisionarea din cadrele active ale armatei unde în ultimii 4 ani am fost medicul șef al spitalului militar T. Severin. În această calitate am refăcut toate pavilioanele acestui spital care erau o ruină, înzestrându-le astfel ca să se poată corespunde tuturor cerințelor științei moderne.

În toată această activitate, m’am sprijinit pe concursul întregii populațiuni a orașului, care înțelegând eforturile mele n’a precupețit să-mi acorde tot sprijinul moral și material.

Primiți vă rog, Excelență, asigurarea celui mai desăvârșit devotament.

Medic Maior în rez.[ervă]

15/10/1938

/ss/ P. Pleniceanu”

Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, fond Reziđența Regală a
Ținutului Olt,
Serviciul Administrativ, dosar 87/1938, f. 9.

**ROMANIAN CITIES IN THE LEFT PART OF THE DANUBE UNDER THE
EFFECT OF ADMINISTRATIV LAW IN THE YEAR 1938.
CASE STUDY: TURNU SEVERIN**

(Abstract)

The protagonists of carlist polity, installed on 10/11 February 1938, gave a great importance to the administrative organization of the country. They considered that

the future configuration of the Romanian state is tightly connected to the application in optimum manner of the administrative reform.

In this study are shown the effects the administrative law enacted on 14 August 1938 had, generally, on the Romanian cities from the left side of the Danube and, especially, on the city Turnu Severin, the residence of the Mehedinti County. The study is divided in two parts.

In the first part are briefly presented the main principles that form the base of elaborating the law project, provisions stipulated in that law regarding the cities, and the modifications appeared compared to the administrative law from 27 March 1936.

In the second part of the study are punctually shown the stages of the procedure to name the mayors of the resident city of the Turnu Severin county, as well as the measure in which, during the mandate of Colonel Emil Foltzer and counselor Virgil Netta, the law provisions regarding town-planning development have been applied. The study concludes with the effects that were obtained over the public opinion by applying the administrative law.

Key words: Administrative Law, Danube, city, Turnu Severin.